

Кульбіда С.В., Щуцька О.І. (2019). Мовна особистість учня з особливими освітніми потребами в контексті особистісного підходу. С. Кульбіда, О. Щуцька. Матеріали української науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні стратегії бар'єрного освітнього середовища для дітей з порушеннями зору» 12 березня 2019 року м. Ів. Упорядн.: Костенко Т.М., Кондратенко С.В., Легкий О.М. К.: Інтерсервіс, 2019. С. 25 — 28. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/716038>

УДК 376.15. 045

Кульбіда С., Щуцька О.

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка,
Теребовлянський НРЦ

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ УЧНЯ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНОГО ПІДХОДУ

У центрі навчального процесу української мови на всіх етапах (починаючи з дитячого садка й закінчуючи 12 класом) є мовна особистість – людина, яка знає мову, володіє багатством її виражальних засобів, продукує мовлення в різних життєвих ситуаціях, шанує, любить і дбає про її збереження та розвиток [3, с. 17].

У сучасній спеціальній освіті проблема мовної особистості виникла на концептуальному рівні як наслідок розуміння і продовження традицій світової та європейської школи щодо особливостей розвитку учнів з особливими освітніми потребами (ООП) [1, С. 85]. Зокрема, у галузі тифлопедагогіки на основі розуміння сліпоти (Л. Вавіна, Л. Виготський, Т. Дегтяренко, Т. Костенко, Л. Куненко, Н. Малюхова, Є. Синьова, І. Соколянський, О. Паламар, С. Покутнева та ін.). У галузі соціокультурного напрямку сурдопедагогіки на основі сучасних Концепції жестової мови в Україні (2009) С. Кульбіда, І. Чепчина, концепції білінгвального навчання (2011) С. Кульбіда, І. Чепчина, Н. Адамюк, Н. Іванюшева, Н. Зборовська, Л. Малинович та ін.) [2, 4].

З часом означена проблема поступово реалізовується у практиці вчителів Є. Грищенко (2006), Н. Зборовської (2016), Н. Московець (2010), В. Муць (2006, 2019), М. Кацан (2017), М. Курзіної (2011), О. Біланової, О. Бурлаки (2018), Д. Капелюх (2018), Л. Лещенко (2016), О. Ломакіної (2017), І. Мужайло (2017), А. Садової (2018), Н. Стецули (2019), В. Стьопкіна (2010), П. Родя (2018), Д. Федорченка (2018), В. Ковтуна (2009), О. Щуцької (2017), та ін., які розвивають ідеї формування мовної особистості учня з ООП як носія мови у практичних напрацюваннях [3, 5].

У загальній методичній науці використовується поняття «національно-мовна особистість». Воно ґрунтується на принципі активної комунікації, вмінні продукувати висловлювання різного ступеня складності й насиченості національно-маркованими одиницями, тобто властивими мові позначеннями, формами, сполученнями, синтаксичними конструкціями. Мовною є особистість, яка володіє соціокультурним і мовним інформаційним запасом, вміє адекватно його застосувати у процесі спілкування з різними категоріями комунікантів.

Кульбіда С.В., Щуцька О.І. (2019). Мовна особистість учня з особливими освітніми потребами в контексті особистісного підходу. С. Кульбіда, О. Щуцька. Матеріали української науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні стратегії бар'єрного освітнього середовища для дітей з порушеннями зору» 12 березня 2019 року м. Ів. Упорядн.: Костенко Т.М., Кондратенко С.В., Легкий О.М. К.: Інтерсервіс, 2019. С. 25 — 28. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/716038>

Зважаючи на зазначене, особистісний підхід передбачає послідовне ставлення педагога до учня з ООП як до особистості, самосвідомого відповідального суб'єкта власного мовного, мовленнєвого розвитку та суб'єкта виховної взаємодії. Способи репрезентації навчальної теорії, добір різних видів навчального матеріалу при вивченні української мови, вибір методів, прийомів відбувається крізь призму особистості учня з ООП – його потреб, мотивів, інтелекту, здібностей, мови навчання, яка є мовою інформації тощо.

Мовна особистість учня з ООП – мовець, який:

- забезпечує розширення функцій мови, творення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя,
- виявляє природне бажання у повсякденному спілкуванні використовувати рідну мову
- наслідує зразки правильного мовлення і опановує їх з метою застосування практично,
- сприяє відродженню культури, традицій народу.

Головним у навчальному процесі стає переорієнтація з пасивних форм навчання на активну творчу працю. Наприклад, під час інтерактивного навчання учні з ООП зіставляють свої бажання з реальними можливостями, індивідуальними здібностями й інтересами. Учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.

Для учнів з ООП висувається необхідність засвоювати і сприймати самотність української мови на рівні послідовних розділів мовознавчої науки з урахуванням специфіки усвідомлення, розуміння, каналу отримання, переробки та продукування інформації.

«Становлення мовної особистості – це справа не одного уроку і, можливо, й не одного року», - зазначає досвідчений вчитель Л. Лещенко з Харкова. «Тому з перших же занять роботу потрібно вести з метою досконалого оволодіння школярами рідної мови в процесі спілкування, розвивати комунікативні вміння й навички на кожному уроці» .

Навчання мови необхідно будувати на гуманістичних засадах:

- учень – це особистість, основна фігура у навчально-виховному процесі;
- велике значення вчитель має надавати мотивації;
- основне завдання педагога – добирати засоби для реалізації учнем мовної поведінки і вчити виявляти ініціативу в цьому процесі;
- використовувати індивідуальні і групові форми навчання.

Національно-мовна особистість має передбачати такі якості, вміння і навички учнів:

Кульбіда С.В., Щуцька О.І. (2019). Мовна особистість учня з особливими освітніми потребами в контексті особистісного підходу. С. Кульбіда, О. Щуцька. Матеріали української науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні стратегії бар'єрного освітнього середовища для дітей з порушеннями зору» 12 березня 2019 року м. Львів. Упорядн.: Костенко Т.М., Кондратенко С.В., Легкий О.М. К.: Інтерсервіс, 2019. С. 25 — 28. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/716038>

- виявляти інтерес до вивчення української мови,
- відчувати потребу у здобутті знань та виробленні комунікативних умінь;
- додержувати основних правил спілкування під час монологічного і діалогічного мовлення.

Таким чином, дослідження аспектів мовної особистості учня з ООП є актуальним, своєчасним і має враховувати позиції особистісного підходу. Головним у навчальному процесі вивчення української мови стає переорієнтація з пасивних форм навчання на активну творчу працю з урахуванням специфіки усвідомлення, розуміння, каналу отримання, переробки та відтворення інформації.

Список використаних джерел.

1. Засенко В. В. (2006). До проблеми особистісного підходу у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку. В. Засенко. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб. К., 2006. С. 85.
2. Костенко Т.М. (2018). Особистісно орієнтований підхід в навчанні дітей з порушеннями зору. Т. Костенко. ГО «Львівська педагогічна спільнота» 1. С. 33-35.
3. Кульбіда С.В. (2016). Формування жестомовної комунікативної компетенції – від розуміння до застосування. С. В. Кульбіда. Особлива дитина : навчання і виховання. 2016. № 1/77. С. 15 – 29. Режим доступу <http://lib.iitta.gov.ua/707090/>
4. Паламар О. (2009). Навчання основ граматики та правопису дітей з порушеннями зору. Олена Паламар. Навчальний посібник. Пульсари, 2009. С. 3.
5. Svitlana Kulbida (2018). Introduction features of bilingual Education of deaf People in Ukraine. Освіта впродовж життя: соціальні запити, сучасні виклики та пріоритети в реалізації: матеріали конференції. Київ, 22 березня 2018 року. К.: НАУ, 2018. С. 140-150. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/710550/>